

แนวคิดและกลวิธีการใช้ภาษาในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ

เจนภพ จบกระบวนวรรณ

Thematic Lyric and Language Usage Techniques in Thai Country Music of

Jenpob Jobkrabuanwan

¹ชญาณันท์ ไชยสะอาด, ²เทพิกา รอดสการ และ ³สุรศักดิ์ จำนงค์สาร

¹Chayanan Chaisaart, ²Tepika Rodsakan, and ³Surasak Jamnongsarn

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University, Thailand

E-mail: chayanan.chaisaart@g.swu.ac.th¹, tepika@swu.ac.th², surasakja@swu.ac.th³

Received April 19, 2024; Revised June 11, 2024; Accepted July 12, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดในการประพันธ์วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง และ 2) ศึกษาวิธีการใช้ภาษาในบทเพลงลูกทุ่งของเจนภพ จบกระบวนวรรณ รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้ทฤษฎีการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างเพื่อประกอบการสร้างความหมายในการถอดแนวคิดของผู้ประพันธ์ รวมถึงองค์ความรู้และวิธีการวิเคราะห์ศิลปะการใช้คำและโวหารภาพพจน์ หรือเรียกว่ากลวิธีการใช้ภาษา โดยมีกลุ่มเป้าหมายของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 4 กลุ่ม ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชนิด ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์จากการศึกษาเอกสารที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และ 2) แบบการสัมภาษณ์ 2 แบบ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) และแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) จากขอบเขตการศึกษา ระหว่างปี พ.ศ. 2538–2540 จำนวน 13 บทเพลง

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าอาจารย์เจนภพ จบกระบวนวรรณ มีแนวคิดการใช้ประพันธ์วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง จำนวน 4 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดด้านความรัก แนวคิดด้านสังคม แนวคิดการบันทึกเหตุการณ์ และแนวคิดการนำเสนอตัวตน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าอาจารย์เจนภพ จบกระบวนวรรณ มีกลวิธีการใช้ภาษาในวรรณกรรมเพลง 2 วิธี ได้แก่ 1) การใช้คำ ประกอบไปด้วย การใช้คำซ้ำ การใช้คำซ้อน การใช้

คำเชิงถาม และการใช้โวหารภาพพจน์ ประกอบไปด้วย อุปมา อุปสรรค สัญลักษณ์ นามนัย สัทพจน์ และบุคคลาธิษฐาน

องค์ความรู้และข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ มุ่งอธิบายถึงความสำคัญของแนวคิดและกลวิธีการใช้ภาษาในบทเพลงลูกทุ่ง เพื่อให้ได้องค์ความรู้ในเรื่องเทคนิคการประพันธ์เพลงของ เจนภพ จบกระบวนวรรณ ปุชนีย์บุคคลทางด้านเพลงลูกทุ่งของไทย ทั้งนี้สามารถนำแนวคิดและกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสร้างสรรค์บทเพลงลูกทุ่งสืบต่อไป

คำสำคัญ: แนวคิด; กลวิธี; วรรณกรรมเพลง; เพลงลูกทุ่ง

Abstract

This qualitative research article aimed to explore 1) the thematic lyric and 2) the language usage technique of Thai country music, commonly known as "Luk Tung." The study employed structural analysis theory to decode the underlying concepts conveyed by the composer as well as to analyze the artistic use of words and imagery, termed language usage. The study selected four target groups of key informants through purposeful sampling. The research tools used included document synthesis aligned with the objectives, and there were two types of interviews: structured and unstructured. The study seeks to elucidate the nuances of thematic elements and linguistic expressions in Thai country music, contributing to a deeper understanding of this cultural phenomenon.

The research results pertaining to the thematic lyrics indicate that Jenpob Jobkrabuanwan composed his works between the years 2538–2540 B.E. (1995–1997). The examination of a total of 13 songs revealed four main themes: love, social issues, documentaries, and self-portraits. The research results related to the language usage technique found that Jenpob Jobkrabuanwan adopted two linguistic approaches: using words, including the use of repetition, and using double collateral. Jenpob Jobkrabuanwan employed interrogative words and rhetorical devices such as metaphors, symbols, nouns, axioms, and personifications.

Keywords: Thematic Lyric; Language Usage Techniques; Song Literature; Thai Country Music

บทนำ

วรรณกรรมเพลง คือ การสื่อสารที่เข้าถึงผู้คนได้ง่ายกว่าวรรณกรรมประเภทอื่น และไม่ต้องใช้เวลามากในการซึมซับ เพราะเนื้อหาและทำนองเพลงเฉพาะ มีการเลือกใช้ภาษาที่สละสลวยเป็นประโยค วลี คำสัมผัสคล้องจองที่ง่ายแก่การจดจำ วรรณกรรมเพลงจึงมีความสำคัญด้านจิตวิทยาต่อผู้คนในชุมชน โดยเป็นวรรณกรรมที่มีสุนทรียศาสตร์ มีการใช้ภาษาและทำนองที่มีความไพเราะ

ทำให้คนเกิดความสุข ผ่อนคลายความตึงเครียดและความเหนื่อยล้าจากภาระหน้าที่งานประจำ (Frith, 1987 อ้างถึงใน เมทินี วงศ์ธราวัฒน์, 2560)

เพลงลูกทุ่งนั้นเป็นสมบัติของคนไทยที่มีลักษณะสำคัญแตกต่างไปจากเพลงรูปแบบอื่น ได้แก่ เนื้อร้อง ท่วงทำนอง ต้นกำเนิดเพลงลูกทุ่งได้รับอิทธิพลมาจากเพลงไทยสากลซึ่งพัฒนามาจากเพลงพื้นบ้านที่เกิดขึ้นในสังคมเกษตรกรรม มีเนื้อหาเกี่ยวกับท้องทุ่งนาชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมชาวบ้าน มีเนื้อร้องที่ใช้ภาษาง่าย ๆ (ธีรบุลย์ มิตรมโนชัย, 2563)

การศึกษาเรื่องกลวิธีการใช้ภาษาในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง จึงเป็นสิ่งสำคัญในการแสดงถึงลักษณะการประพันธ์ของผู้ประพันธ์แต่ละคน ที่มีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกันไป บางคนอาจมุ่งเน้นด้านวรรณศิลป์หรือศิลปะการใช้ภาษาในเพลง เพื่อสะท้อนวิถีชีวิตของลูกทุ่ง ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้ประพันธ์สามารถแสดงออกถึงความลึกซึ้งและความหมายที่มาของเรื่องราวได้อย่างมีชั้นเชิงศิลป์ และศิลปะการใช้ภาษาอย่างลึกลับ (พิชญภณ ศรีนวล, 2554) ภาษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของมนุษย์ สะท้อนให้เห็นความคิดและเจตคติของผู้ประพันธ์ ภาษาช่วยให้เรารับรู้สิ่งต่าง ๆ ในโลก (กุสุมา กุใหญ่, 2566) ผ่านวรรณกรรมต่าง ๆ เช่น เพลง นวนิยาย เป็นต้น

เจนภพ จบกระบวนวรรณ ผู้ที่วงการลูกทุ่งยกให้เป็นปูชนียบุคคลในการประพันธ์เพลงลูกทุ่งที่มีศิลปะการใช้ภาษาได้อย่างเชี่ยวชาญ และมีหลักแนวคิดในการประพันธ์เพลงที่แตกต่างจากนักประพันธ์ท่านอื่นด้วยการเป็นนักบันทึกเหตุการณ์ผ่านวรรณกรรมเพลง จากผลงานการประพันธ์เพลงกว่าร้อยบทเพลงให้กับศิลปินมากมายหลายตาจนเป็นที่โด่งดัง เช่น เพลงรักจริงให้ดั่งนง ษ์ร้องโดย รุ่ง สุริยา เพลงใจแตกที่แม่โคโหนด ษ์ร้องโดย สุณารี ราชสีมา เป็นต้น และยังเป็นผู้ที่ได้รับรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติมากมาย เช่น รางวัล "มาลัยทอง" ในฐานะผู้ประพันธ์คำร้องยอดเยี่ยม รางวัล "ครูผู้สร้างสรรค์ผลงานเพลงไว้ในแผ่นดิน" จากกระทรวงวัฒนธรรมและสมาคมนักแต่งเพลงแห่งประเทศไทย รวมถึงรางวัลผู้ใช้ภาษาไทยดีเด่นเมื่อปี พ.ศ. 2563 จากผลงานการประพันธ์เพลงลูกทุ่งในปัจจุบัน ยังไม่มีการศึกษาถึงแนวคิดและกลวิธีการใช้ภาษาในวรรณกรรมเพลงของเจนภพ จบกระบวนวรรณ ที่มีศิลปะการใช้ภาษาที่โดดเด่นในด้านการใช้คำ การใช้โวหารภาพพจน์เพื่อสร้างจินตภาพและสร้างความน่าสนใจให้กับวรรณกรรมเพลง

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยจึงทำการศึกษาแนวคิดและกลวิธีการใช้ภาษาในบทเพลงลูกทุ่งของเจนภพ จบกระบวนวรรณ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ โดยใช้กรอบแนวคิดเรื่องศิลปะการประพันธ์เพื่อสื่อความหมายโดยการวิเคราะห์ทางภาษา ประกอบไปด้วย ศิลปะการใช้คำ ศิลปะการใช้โวหารภาพพจน์ (มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม, 2565) และการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างเพื่อศึกษาถึงแนวคิดในการประพันธ์เพลง

การศึกษาแนวคิดและกลวิธีการใช้ภาษาในบทเพลงลูกทุ่งนี้ มุ่งศึกษาใน 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ศึกษาแนวคิดในการประพันธ์เพลงลูกทุ่งของ เจนภพ จบกระบวนวรรณ เพื่อเกิดองค์ความรู้ในการนำแนวคิดไปใช้เป็นแนวทางการสร้างสรรค์วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งและอนุรักษ์บทเพลงลูกทุ่ง

ไว้สืบต่อไป และ 2) กลวิธีการใช้ภาษาในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ เจนภพ จบกระบวนวรรณ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ทางภาษา เช่น การใช้ศิลปะการใช้คำ ศิลปะการใช้ภาพพจน์ โดยสามารถนำไปต่อยอดสร้างสรรค์บทเพลงลูกทุ่งเพื่อเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดในการประพันธ์เพลงลูกทุ่งของ เจนภพ จบกระบวนวรรณ
2. เพื่อศึกษากลวิธีการใช้ภาษาในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ เจนภพ จบกระบวนวรรณ

การทบทวนวรรณกรรม

ทฤษฎีการวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง

จอห์นนพดล วคินสุนทร (2556) ได้อธิบายถึงแนวคิดของ โรลิ่งด์ บาร์ตส์ ซึ่งเสนอวิธีการที่จะสามารถใช้วิเคราะห์เรื่องเล่า ทศนะเช่นนี้คล้ายคลึงกับมุมมองของโซซูร์ที่มีต่อปรากฏการณ์ทางภาษากล่าวคือ จากมวลาทอะอันมากมายหลากหลาย นักภาษาศาสตร์มีหน้าที่สกัดเอาระบบภาษาหรือแบบแผนที่พบได้อย่างสม่ำเสมอในวาทะเหล่านั้นออกมา แล้วจึงประมวลแนวคิดต่าง ๆ จากประสบการณ์ให้กลายเป็นวิธีวิทยาที่สามารถนำไปใช้วิเคราะห์ภาษาได้ทุก ๆ ภาษา บาร์ตส์ ได้เสนอว่าการวิเคราะห์ประโยคการวิเคราะห์เรื่องเล่าจำเป็นต้องคำนึงถึงระดับของการวิเคราะห์ซึ่งมีลักษณะเป็นลำดับสูงต่ำ (hierarchy) อย่างเช่นในภาษา หน่วยที่เล็กที่สุดและปรากฏอยู่ในระดับต่ำสุดคือ หน่วยเสียง ถัดจากระดับของหน่วยเสียงขึ้นไปคือระดับถ้อยคำ ถัดขึ้นไปอีกคือระดับวลี ต่อไปจึงเป็นระดับสุดท้ายคือประโยค โดยระดับของการวิเคราะห์ “หน่วย” ในเรื่องเล่าออกเป็น 3 ระดับโดยไล่เรียงจากระดับล่างไปสู่ระดับบน ได้แก่ 1) ระดับฟังก์ชัน (function) หน่วยที่เล็กที่สุดของเรื่องเล่าหมายถึงหน่วยเหตุการณ์ที่ทำหน้าที่ผลักดันให้เรื่องเดินต่อไปข้างหน้าได้ 2) ระดับห้วงการกระทำ (action) ช่วงของตัวบทที่ประกอบด้วยฟังก์ชันจำนวนหนึ่งมาเรียงร้อยกันเป็นชุดในทิศทางเดียวกัน ทำให้เกิดเป็นช่วงเหตุการณ์ใหญ่ ๆ 3) ระดับการเล่าเรื่อง (narration) เป็นระดับที่สูงที่สุดเพราะครอบคลุมเรื่องเล่าทั้งเรื่อง

จากทฤษฎีการวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง ผู้วิจัยนำทฤษฎีดังกล่าวมาวิเคราะห์วรรณกรรมเพลง เพื่อให้ได้องค์ความรู้เรื่องแนวคิดของผู้ประพันธ์ โดยจะทำให้ทราบถึงโครงสร้างของวรรณกรรมเพลง เพื่อประกอบกับข้อมูลและแหล่งที่มาของเพลง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พรทิพย์ ฉายกั และ จันทนา แก้ววิเชียร (2561) ได้ศึกษาเรื่อง วิเคราะห์แนวคิดและศิลปะการใช้ภาษาในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งที่แต่งโดยสลา คุณวุฒิ พบว่ามี 3 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับความรักซึ่งครอบคลุมทั้งความรักของแม่และหนุ่มสาว แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติที่เน้นความงามของธรรมชาติ และแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อในบุญบาปและโชคลาง ซึ่งสอดคล้องกับ ปรมายรณ์ ลิ้มปัสสิศ (2538) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ร้อยกรองของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เกี่ยวกับวันลีลากับความคิด

ของกวี ผลการศึกษาพบว่า กวีมีแนวคิดที่ปรากฏอยู่หลายด้านในการประพันธ์ เช่น ความรัก ธรรมชาติ ศาสนา และสังคม ในด้านศิลปะการใช้ภาษาในบทเพลงลูกทุ่งที่แต่งโดยสลา คุณวุฒิ ยังพบว่ามีการเล่นคำ และศิลปะการใช้ภาพพจน์ เพื่อให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพ เข้าใจถ้อยคำง่าย มีอรรถรสในการฟัง

กนิษฐา ปันตา และคณะ (2566) ได้ศึกษากลวิธีการใช้ภาษาในบทเพลงของกระต่าย พรรณนิภา โดยเน้นการวิเคราะห์ภาษาใน 3 ด้านหลัก ๆ คือการใช้เสียง การใช้คำ และการใช้ภาพพจน์ ผลการศึกษาพบว่า เพลงของกระต่าย พรรณนิภา ให้ความสำคัญกับการเลือกใช้คำให้เหมาะสมเพื่อสื่อถึงความหมายและอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยังมีการใช้ภาษาถิ่นอีสานอย่างโดดเด่น ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เพลงลูกทุ่งอีสานมีเอกลักษณ์ ทั้งนี้เป็นการแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของเพลงลูกทุ่งอีสานในประเทศไทยอย่างน่าสนใจและมีความหมาย

จากผลการศึกษางานวิจัยข้างต้นทำให้ผู้วิจัยได้อรรถความรู้ของการวิเคราะห์แนวคิดของผู้ประพันธ์และกลวิธีการใช้ภาษาในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง เรื่องของการใช้กลุ่มคำ การใช้ภาพพจน์ ซึ่งเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และศึกษาตามวัตถุประสงค์ และจากงานวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นถึงลักษณะแนวคิดและการประพันธ์ของผู้ประพันธ์แต่ละท่านที่มีลักษณะที่แตกต่างกันไป บางคนอาจมุ่งเน้นศึกษาด้านวรรณศิลป์และศิลปะการใช้ภาษา ในขณะที่บางคนมุ่งเน้นวิธีการสื่อความแบบต่าง ๆ โดยผู้วิจัยจะนำวิธีการดังกล่าวมาใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาพร้อมอภิปรายผลต่อไป

1. องค์ความรู้เรื่องศิลปะการเล่นคำ

มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (2565) ได้จัดทำองค์ความรู้ในเรื่อง ศิลปะการประพันธ์ เพื่อสื่อความหมายให้เกิดความไพเราะ ศิลปะการเล่นคำ คือ การสรรคำมาเรียงร้อยในคำประพันธ์ โดยพลิกแพลงให้เกิดความหมายพิเศษ ได้แก่

การเล่นคำซ้ำ คือ การนำคำ คำเดียวกันมากล่าวซ้ำกันในที่ใกล้กัน เพื่อย้ำความหมายของข้อความให้หนักแน่นมากขึ้น

การเล่นคำซ้อน คือ การนำคำที่มีความหมายหรือเสียงที่ใกล้เคียงกันมาใช้ซ้อนกัน ทำให้เกิดคำใหม่ขึ้น โดยจะอยู่ใกล้กันหรือแยกจากกันได้ (จิตรลดา สุวัติกุล, 2532 อ้างถึงใน สุนันท์ ภัคภาณนท์, 2558)

การเล่นคำเชิงถาม (การใช้ประโยคคำถามเชิงวาทิลิป) คือ การเรียงถ้อยคำให้เป็นประโยคเชิงถาม แต่เจตนาที่แท้จริงไม่ได้ถาม เพราะไม่ต้องการคำตอบ แต่ต้องการเน้นให้ข้อความมีน้ำหนัก ดึงดูดความสนใจ และให้ผู้ฟังติดตาม

2. องค์ความรู้เรื่องศิลปะการใช้โวหารภาพพจน์

ศิลปะการใช้ภาพพจน์ คือ การใช้คำพูดเพื่อสร้างภาพในจินตภาพของผู้อ่านที่มีความสำคัญ โดยการจัดลำดับคำพูดและใช้คำศัพท์ที่น่าสนใจ เช่น อุปมา อุปมาอุปไมย บุคคลวัต และสัทพจน์ (การเลียนเสียง) เพื่อเพิ่มความพิเศษให้กับข้อความที่เราต้องการสื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพที่ชัดเจนในจิตใจ ได้ดียิ่งขึ้น อันประกอบไปด้วย

อุปมา คือ การเปรียบเทียบว่าสิ่งหนึ่งเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่ง โดยนำสิ่งสองสิ่งที่แตกต่างกันแต่มีลักษณะเด่นเหมือนกันมาเปรียบเทียบกัน ใช้คำแสดงความเปรียบเทียบว่า เหมือน คล้าย ดัง เป็นต้น (มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม, 2565) ดังตัวอย่าง

“ดูน้ำวังกลิ้งเขียวเป็นเกลียวกลอก   กลับระลอกนาคฉัดฉวัดเฉวียน
บ้างพลุ่งพลุ่งวู่วางเหมือนนกเกวียน   ดูเวียนเวียนคว้างคว้างเป็นหว่างวน”

จากประโยคข้างต้นแสดงเปรียบเทียบการไหลของน้ำที่หมุนเป็นวงกลมเหมือนล้อเกวียน

อุปลักษณ์ คือ การเปรียบเทียบว่าสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง โดยนำสิ่งสองสิ่งที่แตกต่างกัน แต่มีลักษณะเด่นเหมือนกันมาเปรียบเทียบกันเช่นเดียวกับอุปมา มักใช้คำแสดงความเปรียบเทียบ ดังตัวอย่าง

“ทหารเป็นรั้วของชาติ”

จากประโยคข้างต้นแสดงเปรียบเทียบทหารผู้ดูแลปกป้องประเทศว่าเป็นรั้วของประเทศ

สัญลักษณ์ คือ การใช้คำแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยไม่กล่าวถึงสิ่งนั้นโดยตรง มักใช้คำที่ได้จากการเปรียบเทียบและการตีความ คำเหล่านี้ถูกใช้มานานจนเป็นที่เข้าใจและรู้จักกันทั่วไป (มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม, 2565)

บุคคลวัต (บุคคลสมมุติ) คือ การสมมุติสิ่งไม่มีชีวิต พืช สัตว์ หรือความคิดที่เป็นนามธรรม ให้มีความคิด ความรู้สึก และแสดงออกเยี่ยงมนุษย์ ดังตัวอย่าง

“สีซังซังแต่ชื่อ   เกาะนั้นหรือจะซังใคร”

จากประโยคข้างต้นจะเห็นว่า เกาสีซังไม่สามารถซัง (เกลียด) ใครได้

ศัพท์จน คือ การเลียนเสียงต่าง ๆ ที่มีใช้คำพูดไว้ในบทประพันธ์ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกว่าได้ยินเสียงนั้น ๆ ตามเนื้อความในเรื่องไปด้วย ดังตัวอย่าง

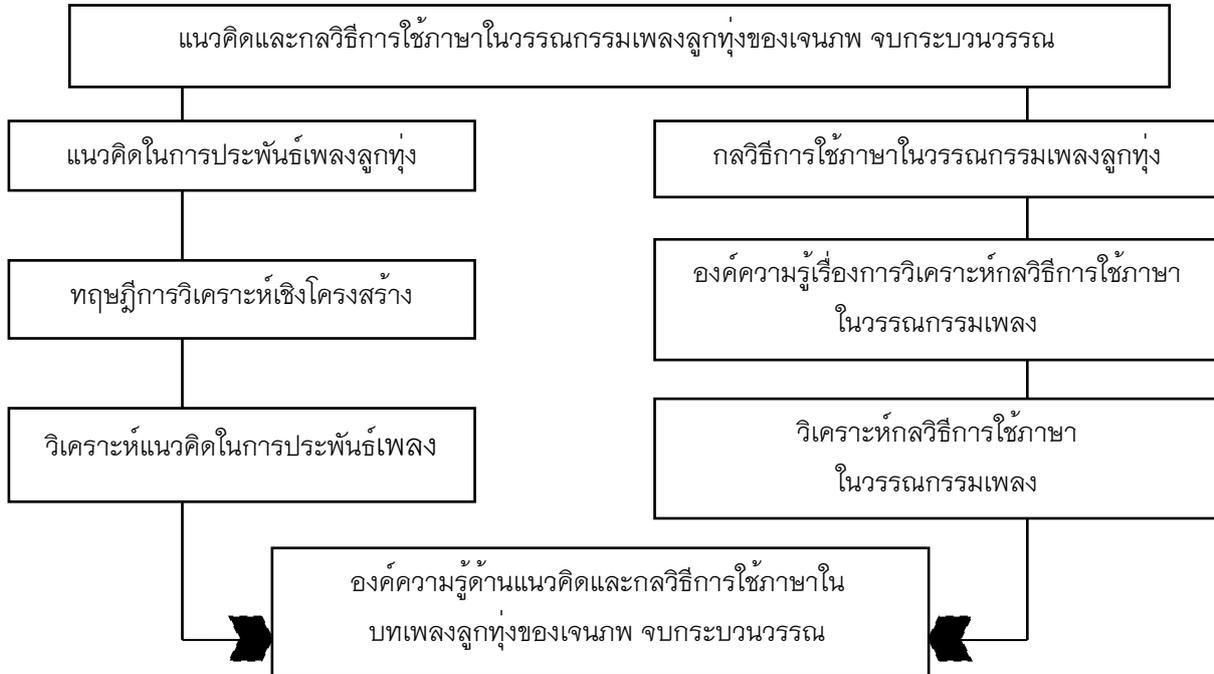
“ไม่เห็นคลองต้องค้ำอชู่กลางทุ่ง   พอหยุดยุงชุมมารุมกัด
เป็นกลุ่มกลุ่มกุ่มกุ่มกายเหมือนทรายซัด   ต้องนั่งปัดแปะไปมิได้นอน”

จากประโยคข้างต้นแสดงการเลียนเสียงธรรมชาติที่ปรากฏ ได้แก่ ชู่ – เสียงยุงที่ตอมแปะ – เสียงปัดยุง

จากองค์ความรู้เรื่องศิลปะการใช้ภาษาและศิลปะการใช้โวหารภาพพจน์ ผู้วิจัยได้นำแนวทางและองค์ความรู้ข้างต้นมาวิเคราะห์ถึงกลวิธีการใช้ภาษาและโวหารภาพพจน์ในบทเพลงหลังจากที่ได้วิเคราะห์วรรณกรรมโดยใช้ทฤษฎีการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างแล้ว จะทำให้สามารถแยกกลุ่มคำและโวหารภาพพจน์เพื่ออภิปรายผลการวิจัยต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามทฤษฎีการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างเพื่อศึกษาถึงที่มาของแนวคิดในการประพันธ์เพลง และองค์ความรู้ในการวิเคราะห์ศิลปะการใช้คำและศิลปะการใช้โวหารภาพพจน์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่องแนวคิดและกลวิธีการใช้ภาษาในบทเพลงลูกทุ่งของเจนภพ จบกระบวนวรรณ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาใน 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ศึกษาแนวคิดในการประพันธ์เพลงลูกทุ่ง 2) ศึกษากลวิธีการใช้ภาษาในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง ของ เจนภพ จบกระบวนวรรณ จำนวน 13 บทเพลง โดยเป็นเพลงที่เจนภพ จบกระบวนวรรณ ได้ประพันธ์และขับร้องเองในช่วงปี พ.ศ. 2538-2540 งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการ ดังนี้

1) การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการกำหนดแนวทางการทำวิจัย โดยผู้วิจัยแบ่งหัวข้อ ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับเพลงลูกทุ่ง ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาการใช้ภาษาในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์แนวคิดในการประพันธ์เพลงลูกทุ่ง (2) แนวคิดและทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีการวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง และองค์ความรู้เรื่องการวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง

2) **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)** ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 4 กลุ่ม โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ 1) ศิลปินผู้ให้ข้อมูลหลัก 2) ผู้ที่เคยร่วมงานกับเจนภพ จบกระบวนวรรณ 3) ผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ นักวิชาการและผู้มีความรู้ด้านเพลงลูกทุ่ง และ 4) ศิลปินผู้ขับร้องเพลงลูกทุ่งและมีความรู้ด้านเพลงลูกทุ่ง

3) **เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา** แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ (1) แบบสังเคราะห์จากการศึกษาเอกสารที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเพลงลูกทุ่ง องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง การวิเคราะห์แนวคิดในการประพันธ์เพลงลูกทุ่ง (2) แบบการสัมภาษณ์ (interview) โดยผู้วิจัยได้แบ่งแบบการสัมภาษณ์เป็น 2 แบบ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยมีการตั้งคำถามที่สำคัญไว้ล่วงหน้าก่อนการสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับคำถามและลำดับขั้นตอนไว้ล่วงหน้า แต่จะพูดคุยตามธรรมชาติในการสนทนาเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่

4) **การเก็บรวบรวมข้อมูล** แบ่งออกได้ 3 ประเภท ประกอบไปด้วย (1) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ การสัมภาษณ์ด้วยการบันทึกเสียง บันทึกภาพวีดิทัศน์ (2) ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารวารสาร หนังสือ และการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์แนวคิด, การวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง, เอกสารที่เกี่ยวกับดนตรีลูกทุ่ง ซึ่งปรากฏอยู่ในงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ ข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อออนไลน์และแหล่งข้อมูลจากสถานที่ต่างๆ และ (3) การสัมภาษณ์ ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) เพื่อมุ่งเน้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและที่มาของการประพันธ์เพลง รวมถึงกลวิธีการใช้ภาษาในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง และสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เพื่อให้ได้รายละเอียดเพิ่มเติมจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยไม่กำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า

5) **การวิเคราะห์ข้อมูล** เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ได้แก่ การวิเคราะห์แนวคิดที่ใช้ในการประพันธ์เพลง และการวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษา เพื่ออธิบายถึงแนวคิดและเทคนิคการใช้ภาษาในวรรณกรรมเพลง และนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลมาวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้างต้น

6) **การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย** เป็นการสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ในเชิงพรรณนา และตรวจสอบความถูกต้องของผลหรือข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาแนวคิดและกลวิธีการใช้ภาษาในบทเพลงลูกทุ่งของอาจารย์เจนภพ จบกระบวนวรรณ จำนวน 13 บทเพลง โดยเป็นเพลงที่เจนภพ จบกระบวนวรรณ ได้ประพันธ์และขับร้องเองในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2538–2540

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1. พบว่าแนวคิดในการประพันธ์เพลงลูกทุ่งของ เจนภพ จบกระบวนวรรณ ประกอบไปด้วย 4 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดด้านความรัก แนวคิดด้านสังคม การบันเทิง เหตุการณ์ และการนำเสนอตัวตนของผู้ขับร้อง ซึ่งแนวคิดดังกล่าวเกิดจากแรงบันดาลใจและเหตุการณ์ที่ เจนภพ จบกระบวนวรรณ ได้พบเจอตามบริบทในขณะนั้น (เจนภพ จบกระบวนวรรณ, สัมภาษณ์, มิถุนายน 4, 2565)

แนวคิดด้านความรัก เป็นแนวคิดที่ซับซ้อนและมีหลากหลายมิติ ประกอบด้วย สามองค์ประกอบหลัก ได้แก่ Intimacy (ความสนิทสนม), Passion (ความปรารถนา), และ Commitment (ความผูกพัน) ซึ่งความสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เกิดจากการผสมผสานขององค์ประกอบเหล่านี้ในสัดส่วนที่แตกต่างกัน (Sternberg, 1986) และเมื่อนำแนวคิดเรื่องความรักมาวิเคราะห์วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของเจนภพ จบกระบวนวรรณ จะพบว่าบทเพลงมีเนื้อหาความรักที่หลากหลายตามแนวคิดของ Sternberg (1986) ซึ่งเพลงลูกทุ่งทำหน้าที่ในการบันเทิงเหตุการณ์และสะท้อนเรื่องราวต่าง ๆ รวมถึงความรัก เพราะเนื้อหาของบทเพลงที่เกี่ยวกับความรักสามารถสร้างจินตภาพให้แก่ผู้ฟังได้ดี (เจนภพ จบกระบวนวรรณ, สัมภาษณ์, มิถุนายน 4, 2565)

จากการศึกษาวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ เจนภพ จบกระบวนวรรณ พบบทเพลงที่ปรากฏแนวคิดด้านความรัก จำนวน 7 เพลง ได้แก่ เพลงอย่างนี้ต้องโดนใบสั่ง สะท้อนความสนิทสนมของคู่รัก และสื่อถึงการโดนนอกใจ เพลงหนุ่มสุพรรณครวญเพลง สะท้อนความปรารถนาสื่อถึงความรักของหนุ่มสุพรรณที่มีต่อหญิงสาว เพลงปิดบัญชีรัก สะท้อนความผูกพันและสื่อถึงความเจ็บปวด เพลงแม่ลาการ้อง สะท้อนความปรารถนาสื่อถึงความรักระหว่างหนุ่มนครชัยศรีและสาวสิงห์บุรี (ลาการ้อง) เพลงแม่บัวใบบาง สะท้อนความปรารถนาสื่อถึงความรักของการแอบชอบ เพลงชมรมคนกั้วเมีย สะท้อนความสนิทสนมสื่อถึงความรักและความเกรงใจภรรยาของผู้เป็นสามี เพลงหัวอกแท้กซี้มิเตอร์ สะท้อนความเสียใจโดยมีเรื่องชนชั้นอาชีพเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังตัวอย่างประโยคเพลง

“พี่ไม่มีปริญญา ต้องจากบ้านนา มาทำงานทำ ขับรถแท็กซี่ผู้ดีเขามองว่าต่ำ แท็กซี่มิเตอร์ใจข้า ถึงต่ำเราก็คือคน น่องคงรอดอยพี่ไมไหว ถึงได้เปลี่ยนใจไซ้ไหมหน้ามล ชาวครวททางบ้าน ตาหวานเจ้า มีสุขลัน ลืมหนุ่มแท้กซี้คนจน แต่งงานกับคนมีดาว”

(เพลงหัวอกแท้กซี้มิเตอร์, อัลบั้มอย่างนี้ต้องโดนใบสั่ง, 2538)

จากตัวอย่างเพลงหัวอกแท้กซี้มิเตอร์สื่อให้เห็นการใช้แนวคิดเรื่องความรักเพื่อสะท้อนเรื่องราวของสังคม การแบ่งชนชั้นด้านอาชีพ บทเพลงมีเนื้อหาแสดงอารมณ์ความน้อยเนื้อต่ำใจ ความเสียใจของผู้ชายที่มีอาชีพขับแท็กซี่ ซึ่งภายหลังหญิงคนรักได้ไปแต่งงานกับคนที่มีอาชีพในเครื่องแบบ แนวคิดในการประพันธ์เพลงนี้มาจากช่วงปี พ.ศ. 2538 เป็นช่วงการผ่องถ่ายแท็กซี่เพื่อลดมิเตอร์ค่านวนราคา ค่าโดยสาร ทำให้ผู้ประพันธ์เกิดความคิดในการใช้เรื่องราวนี้เพื่อบันทึกผ่านวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง (เจนภพ จบกระบวนวรรณ, สัมภาษณ์, มิถุนายน 4, 2565)

แนวคิดด้านสังคม เป็นแนวคิดที่เกิดจากการสังสมประสบการณ์ในชีวิตของผู้ประพันธ์ที่พบเจอและเข้าไปมีส่วนร่วมในแต่ละบทบาทตามบริบทช่วงเวลานั้น กล่าวคือสังคมคือกลุ่มของบุคคลที่อาศัยอยู่ร่วมกันมีการติดต่อสื่อสาร มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีการสร้างวัฒนธรรมร่วมกันรวมถึงวัฒนธรรมทางดนตรี เมื่อผนวกเรื่องราวทางสังคมที่พบเจอเข้ากับประสบการณ์ทางดนตรีแล้วนั้นทำให้เกิดการถ่ายทอดแนวคิดดังกล่าวผ่านวรรณกรรมเพลง ซึ่งจากการศึกษาวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของเจนภพ จบกระบวนวรรณ ผู้วิจัยพบว่ามีบทเพลงที่ปรากฏแนวคิดด้านสังคม จำนวน 2 บทเพลง ได้แก่ เพลงเมืองไทยของเรา เป็นบทเพลงสะท้อนสังคมในเรื่องการปลุกฝังความรักชาติ เพลงอยากเล่นการเมือง เป็นบทเพลงสะท้อนสังคมในเรื่องการเมืองยุคสมัยปี พ.ศ. 2539 เป็นการบันทึกอารมณ์ของผู้คนในยุคหนึ่งตามเจตนารมณ์ของผู้ประพันธ์ เพลงคนเซย ๆ เป็นบทเพลงสะท้อนสังคมทั้งในเรื่องความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ การใช้ชีวิตในชนบททำให้ดูเป็นคนเซย ดังตัวอย่างประโยคเพลง

“มันจะเซยก็เซยก็ช่างเซย ไม่ได้หวั่นกลัวเลยจะกลัวทำไม ปู่ย่าตาทวดเราเป็นไทย แล้วจะกลัวทำไมที่พูดไทยทุกคำ ภาษาโลกานู๋ตรเขาตัดจริตหัดพูดอังกฤษ โอ้เรามันตัดจริตเลยพูด อังกฤษไม่เป็นซักคำ เราเกิดมาจากท้องใคร พ่อก็ไทย แม่ก็ไทยซิ่นต่ำ กินข้าวกันบาตรขนมผักกาด กันจวน แต่เราก็สุขสำราญหาเข้าไปกินเอาค่า วันธรรมดากินฝรั่งซิ่นก วันพิเศษเดือนหกกินฝรั่ง เวียดนาม มันก็เป็นยั้งนี่แหละคนเซย ๆ”

(เพลงคนเซย ๆ, อัลบั้มอย่างนี้ต้องโดนใบสั่ง, 2538)

จากตัวอย่างเพลงคนเซย ๆ ข้างต้น มีที่มาของแนวคิดซึ่งเกิดจากสะท้อนตัวตนจริง ๆ ของเจนภพ จบกระบวนวรรณ ที่สะท้อนตนเองว่าเป็นเด็กบ้านนอกจากกลุ่มแม่น้ำนครชัยศรี เดิบบโตมาท่ามกลางบรรยากาศชนบทเต็มรูปแบบ และต้องการสะท้อนสังคมในยุคหนึ่งตามค่านิยมของสังคมที่มีมุมมองว่าหากใครพูดภาษาอังกฤษไม่ได้และมาจากชนบทก็จะดูเป็นคนเซย (เจนภพ จบกระบวนวรรณ, สัมภาษณ์, มิถุนายน 4, 2565) แสดงให้เห็นถึงการใช้เรื่องราวบอกเล่าตัวตนผ่านการสะท้อนสังคมในยุคหนึ่ง เป็นแนวคิดที่ผนวกทั้งเรื่องราวสะท้อนตัวตนและสังคมที่พบเจอเข้าด้วยกัน โดยนำมาถ่ายทอดผ่านวรรณกรรมเพลง

แนวคิดการบันทึกเหตุการณ์ เป็นแนวคิดที่เกิดจากประสบการณ์ที่ผู้ประพันธ์ได้ประสบพบเจอ แล้วนำเรื่องราวเหล่านั้นมาถ่ายทอดผ่านวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง ซึ่งเพลงลูกทุ่งส่วนมากจะทำหน้าที่ในการบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น (เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2533) จากการศึกษาวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ เจนภพ จบกระบวนวรรณ ที่มีแนวคิดการบันทึกเหตุการณ์ พบว่ามีจำนวน 2 บทเพลง ได้แก่ เพลงอยากเล่นการเมือง เป็นบทเพลงสะท้อนสังคมในเรื่องการเมืองยุคสมัยปี พ.ศ. 2539 เป็นการบันทึกอารมณ์ของผู้คนในยุคหนึ่งตามเจตนารมณ์ของผู้ประพันธ์ เพลงโป๊ะล้มเป็นการบันทึกเหตุการณ์โป๊ะเรือพรานกล่มเมื่อปี พ.ศ. 2538 ดังตัวอย่างประโยคเพลง

“น้ำตาพอดกที่ท่าพรานนกกั้งธนฯ เข้าตรู่ฤดูฝนหัวใจพอล่นลงเจ้าพระยา ลูกหญิง-ลูกชาย
จมหายลงใต้คงคา ไบ้ล่มในพริบตาพอมวราให้...อนิจจา ลิปสีมิถุนา อาลัย ทั้งลูกทั้งแม่สิ้นใจติดอยู่ใต้
ไบ้ล่ม คนเป็นร้อยต่างทยอยลงเรือ พอเทียบท่าก็ไม่เหลือไบ้ไค่นเรือกระแทกจม สิ้นใจต่อหน้าดังลง
หาโคลนตม โหยหวนระงมเสียงคนใกล้จมร้องไห้”

(เพลงไบ้ล่ม, อัลบั้มเทพสนามหญ้าชุดที่ 2 ลูกทุ่งแข่งทอง, 2540)

แนวคิดการนำเสนอตัวตนของผู้ขับร้อง เป็นแนวคิดการประพันธ์เพลงที่เกิดจากอิทธิพลทาง
สังคมและบุคคลรอบข้างเพื่อต้องการถ่ายทอดเรื่องราวให้ผู้ฟังได้นึกคิด จากการศึกษาแนวคิดการ
นำเสนอตัวตนของผู้ขับร้อง ผู้วิจัยพบว่า เจนภพ จบกระบวนวรรณ เป็นนักจัดรายการวิทยุที่มีชื่อเสียง
ผู้ฟังจดจำเสียงได้จึงต้องอาศัยความโดดเด่นในส่วนนี้เพื่อถ่ายทอดให้ผู้ฟังได้จดจำได้จากเนื้อเสียง
พร้อมถ่ายทอดเรื่องราวผ่านวรรณกรรมเพลง (นฤพน พานทอง, สัมภาษณ์, กรกฎาคม 30, 2566)
แนวคิดการนำเสนอตัวตนของผู้ขับร้อง จากการศึกษาพบว่ามีจำนวน 2 บทเพลง ได้แก่ เพลงด้วยรัก
และศรัทธา เป็นการนำเสนอตัวตนผ่านการสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพ่อขุนรามคำแหงที่ทำให้
คนไทยมีอักษรไทยใช้ และเพลงนักเพลงจำเป็น เป็นการนำเสนอตัวตนบอกเล่าเรื่องราวของตนตั้งแต่
อดีตจนได้เป็นนักร้องนักประพันธ์เพลง ดังตัวอย่างประโยคเพลง

“สวัสดิ์ศรีรับ มิตรรักนักเพลงที่เคารพรักทุกทาน ไปรดเสียสละเวลาทำงานของท่านลัคนิด ตั้งใจ
ตั้งจิตฟังเพลงนี้สักหน่อย จำเสียงผมได้ไหมครับ ผู้ชายใส่เสื้อลายดอกที่เคยเปิดเพลงเพราะ ๆ ให้มิตร
เพลงฟังมานานปี วันนี้ผมมากราบขอความกรุณาท่านถึงบ้าน ได้โปรดส่งสารลูกกำพร้าคนนี้สักนิดเถอะ
นะครับ ช่วยรับพิจารณาเพลงนี้ซักหน่อย ขอขอบพระคุณล่วงหน้าในความกรุณาของมิตรเพลง
ผมชื่อเจนภพ จบกระบวนวรรณ ส่งเสียงสำเนียงสั้น ๆ เพราะยังห่างชั้นคนเก่ง...”

(เพลงนักเพลงจำเป็น, อัลบั้ม 3 เก้า 3 ซ่า , 2538)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2. พบว่าบทเพลงลูกทุ่งของเจนภพ จบกระบวนวรรณ มีการใช้
ศิลปะการใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายให้เกิดความไพเราะ การสรรคำมาเรียงร้อยในคำประพันธ์ โดย
พลิกแพลงให้เกิดความหมายพิเศษ ได้แก่ 1) ศิลปะการเล่นคำ 2) ศิลปะการใช้โวหารภาพพจน์ ซึ่งเป็น
กลวิธีการใช้ภาษาที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของเจนภพ จบกระบวนวรรณ ผู้ประพันธ์
ให้ความสำคัญกับการใช้ภาษาไทยและการนำศิลปะการเล่นคำมาใช้ในบทเพลงเพื่อต้องการให้บทเพลง
มีสำนวนของภาษา มีการเน้นย้ำคำเพื่อให้เกิดความไพเราะ โดยเฉพาะการใช้กลุ่มคำซ้ำ คำซ้อน และ
คำเชิงถาม เพื่อต้องการให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพตามบทเพลง (เจนภพ จบกระบวนวรรณ, สัมภาษณ์,
มิถุนายน 4, 2565) และเจนภพ จบกระบวนวรรณ ยังเป็นนักเขียน นักบันทึกเรื่องราว การประพันธ์
เพลงของเจนภพ จบกระบวนวรรณจึงมีศิลปะการใช้คำในบทเพลงที่หลากหลายจากการสั่งสม
ประสบการณ์ทางดนตรีและเป็นผู้ที่ให้ความสำคัญกับการใช้ภาษาเป็นอย่างมาก เมื่อได้ประพันธ์เพลง
จะมีการใช้ศิลปะเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกนึกคิดตามบทเพลง (นฤพน พานทอง, สัมภาษณ์, กรกฎาคม
30, 2566)

ศิลปะการเล่นคำ

ผลการศึกษาศิลปะการเล่นคำในบทเพลงลูกทุ่งของเจนภพ จบกระบวนวรรณ ผู้วิจัยพบว่า มีศิลปะการเล่นคำประกอบไปด้วย การใช้คำซ้อน การใช้คำซ้ำ และการใช้คำเชิงถาม โดยสรุปผลตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางสรุปการใช้กลุ่มคำ

	กลุ่มคำ	ชื่อเพลง	จำนวนเพลง
1	การใช้คำซ้ำ	1) อย่างนี้ต้องโดนใบสั่ง 2) ด้วยรักและศรัทธา 3) หม่อมสุพรรณ ครวญเพลง 4) เมืองไทยของเรา 5) คนเซย ๆ 6) ปิดบัญชีรัก 7) นักเพลงจำเป็น 8) อยากเล่นการเมือง 9) แม่ลาการร้อง 10) แม่บัวใบบาง 11) ชมรมคนกัวเมีย 12) โป๊ะลม	12 เพลง
2	การใช้คำซ้อน	1) อย่างนี้ต้องโดนใบสั่ง 2) หัวอกแท็กซีมิเตอร์ 3) ด้วยรักและ ศรัทธา 4) หม่อมสุพรรณครวญเพลง 5) เมืองไทยของเรา 6) คนเซย ๆ 7) ปิดบัญชีรัก 8) นักเพลงจำเป็น 9) อยากเล่น การเมือง 10) แม่ลาการร้อง 11) แม่บัวใบบาง 12) ชมรมคนกัวเมีย 13) โป๊ะลม	13 เพลง
3	การใช้คำเชิงถาม	1) อย่างนี้ต้องโดนใบสั่ง 2) หัวอกแท็กซีมิเตอร์ 3) หม่อมสุพรรณ ครวญเพลง 4) คนเซย ๆ 5) ปิดบัญชีรัก 6) นักเพลงจำเป็น 7) อยากเล่นการเมือง 8) แม่ลาการร้อง 9) แม่บัวใบบาง 10) ชมรมคนกัวเมีย	10 เพลง

การใช้คำซ้ำ คือ การนำคำ คำเดียวกันมากล่าวซ้ำกันในที่ใกล้กัน เพื่อย้ำความหมายของข้อความให้หนักแน่นมากขึ้น (มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม, 2565) ดังตัวอย่างประโยคเพลง

“เมื่อก่อนอยู่บ้านนา เขียนตาเขียนคิ้วก็ยังเขิน พอเดี๋ยวนี้มีเงิน เวลาเดินยังไม่มองชาวบ้าน...มันเป็นยังไงทุกที ไม่เหลือดีแล้วก็กลับมา ให้ผู้ชายโง่งงาคอยเฝ้าใส่หยุกใส่ยา คิดแล้วปวดตุรุ่มน่าให้โดนใบสั่ง”

(เพลงอย่างนี้ต้องโดนใบสั่ง, อัลบั้มอย่างนี้ต้องโดนใบสั่ง, 2538)

จากตัวอย่างเพลงอย่างนี้ต้องโดนใบสั่ง พบการใช้คำซ้ำ 2 คำ ได้แก่ “เขียนตาเขียนคิ้ว” และ “ใส่หยุกใส่ยา” เพื่อย้ำความหมายให้ชัดเจน มีความไพเราะและเพื่อให้ผู้ฟังมีอาการคล้อยตามเข้าถึงเนื้อหาของบทเพลงได้มากขึ้น

การใช้คำซ้อน คือ การนำคำที่มีความหมายหรือเสียงที่ใกล้เคียงกันมาใช้ซ้อนกัน ทำให้เกิดคำใหม่ขึ้น โดยจะอยู่ใกล้กันหรือแยกจากกันได้ (จิตรลดา สุวัติกุล, 2532 อ้างถึงใน สุรินทร์ ภัคภาณนท์, 2558) ดังตัวอย่างประโยคเพลง

“ด้วยการพ้อนรำทำท่าร้องเพลงพื้นบ้านสร้างงานพื้นเมือง เสียงดนตรีเป่าพาทย์และลาดตะโพน ล้ำตัด ลิเก หนัง โขน ทั้งรำวง ก็คงฟูเฟื่อง อีกเพลงไทยเดิมส่งและเสริมร้องกันทั้งเมือง รวมกันให้มันสื่อเสียง เพื่อประเทืองปัญญาคนไทย”

(เพลงด้วยรักและศรัทธา, อัลบั้มอย่างนี้ต้องโดนใบสั่ง, 2538)

จากตัวอย่างเพลงด้วยรักและศรัทธา พบการใช้คำซ้อน ได้แก่ พ้อนรำทำท่า, ส่งและเสริม, ฟูเฟื่อง และสื่อเสียง เพื่อให้บทเพลงมีน้ำหนักและสร้างวาทีศิลป์ให้กับบทเพลง

การใช้คำเชิงถาม คือ การเรียงถ้อยคำให้เป็นประโยคเชิงถาม แต่เจตนาที่แท้จริงไม่ได้ถาม เพราะไม่ต้องการคำตอบ แต่ต้องการเน้นให้ข้อความมีน้ำหนัก ดึงดูดความสนใจ และให้ผู้ฟังคิดตาม (มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม, 2565) ดังตัวอย่างประโยคเพลง

“สวยเสียจริงนะน้อง เนื้อของบ้านอยู่ที่ไหน พี่เอ๋ยปากทักเจ้า ก็เพราะอยากเข้าไปเคียงชิดใกล้ คนศิริรังเกียจพี่ใหม่ ถ้าตอบว่าไม่จะชวนไปเที่ยวสุพรรณ”

(เพลงหนุ่มสุพรรณครวญเพลง, อัลบั้มอย่างนี้ต้องโดนใบสั่ง, 2538)

การใช้คำเชิงถามในวรรณกรรมเป็นกลวิธีการเล่นคำที่ผู้ประพันธ์ส่วนใหญ่จะใช้ในการเล่นคำซึ่ง คำเชิงถามที่ปรากฏในบทเพลง ส่วนใหญ่จะพบในบทเพลงที่มีความสนุกสนาน มีถ้อยคำหยอกล้อ เพื่อให้เพลงมีความน่าสนใจ (ณัฐพล ดีคำ, สัมภาษณ์, สิงหาคม 5, 2566) โดยตัวอย่างประโยคเพลง หนุ่มสุพรรณครวญเพลง ใช้คำเชิงถามได้แก่ “เนื้อของบ้านอยู่ที่ไหน” เป็นคำเชิงถามที่ให้ผู้ฟังสะดุดคิด และเกิดจินตภาพตามบทเพลง

ศิลปะการใช้โวหารภาพพจน์

ผลการศึกษาศิลปะการใช้โวหารภาพพจน์ในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ เจนภพ จบกระบวนวรรณ พบว่ามีการใช้โวหารภาพพจน์ ได้แก่ อุปมา อุปลักษณ์ สัญลักษณ์ นามนัย สัทพจน์ และบุคลาธิษฐาน

ศิลปะการใช้โวหารภาพพจน์ คือ การใช้คำพูดเพื่อสร้างภาพในจินตภาพของผู้ฟังที่มีความสำคัญ โดยการจัดลำดับคำพูดและใช้คำศัพท์ที่น่าสนใจ เช่น อุปมา อุปลักษณ์ สัญลักษณ์ นามนัย สัทพจน์ และบุคลาธิษฐาน เพื่อเพิ่มความพิเศษให้กับข้อความที่เราต้องการสื่อให้ผู้ฟังเห็นภาพที่ชัดเจนในจิตใจได้ดียิ่งขึ้น ผลการศึกษาพบว่าวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของเจนภพ จบกระบวนวรรณ ประกอบไปด้วยการใช้โวหารภาพพจน์ ดังตาราง

ตารางที่ 2 ตารางสรุปการใช้โวหารภาพพจน์

	โวหารภาพพจน์	ชื่อเพลง	จำนวนเพลง
1	อุปมา (simile)	1) ด้วยรักและศรัทธา 2) นักเพลงจำเป็น 3) แม่ลาการอง 4) แมบัวใบบาง	4 เพลง
2	อุปลักษณ์ (Metaphor)	1) นักเพลงจำเป็น	1 เพลง
3	สัญลักษณ์ (symbol)	1) อย่างนี้ต้องโดนใบสั่ง 2) หัวอกแท้กซิมิเตอร์ 3) หม่อมสุพรรณครวญเพลง 4) คนเซย ๆ 5) อยากเล่นการเมือง	5 เพลง
4	นามนัย (Metonymy)	1) หัวอกแท้กซิมิเตอร์ 2) ด้วยรักและศรัทธา 3) คนเซย ๆ 4) ปิดบัญชีรัก	4 เพลง
5	สัทพจน์ (onomatopoeia)	1) อย่างนี้ต้องโดนใบสั่ง	1 เพลง
6	บุคลาธิษฐาน (Personification)	1) โปะล้ม	1 เพลง

อุปมา (Simile) คือ การเปรียบว่าสิ่งหนึ่งเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่ง โดยนำสิ่งสองสิ่งต่างจำพวกกัน แต่มีลักษณะเด่นเหมือนกันมาเปรียบเทียบกัน ใช้คำแสดงความเปรียบว่า เหมือน คล้าย ดัง ดุจ เฉก เช่น ราว (มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม, 2565) ดังตัวอย่างประโยคเพลง

“เมื่อสิ้นบุญยายกลืนน้ำลายก็ยังคงติดคอ ชีวิตลูกไม่มีพ่อ เหมือนถ่อหักตำลูกตา ลำบากเพียงไหนแต่หัวใจก็ยังศรัทธา”

(เพลงนักเพลงจำเป็น, อัลบั้ม 3 เก้า 3 ซ้า, 2538)

จากตัวอย่างเพลงนักเพลงจำเป็น พบการอุปมาโดยใช้สำนวนไทยจากคำว่า “ถ่อหัก” ซึ่งหมายความว่า การถ่อแพให้หนักกว่าถ่อหักแพแตก ล้วนไปลำบากทั้งคู่ ขาดพ่อ ลอยไปไร้ทิศทาง ขาดแม่ เหมือนชีวิตจะต้องจมดิ่ง คนสมัยก่อนใช้เรือ ใช้แพเป็นคมนาคมหลัก ชอบตั้งบ้านเรือนใกล้น้ำ จึงใช้พาหนะสัญจรทางน้ำอยู่ในแพในน้ำเปรียบเสมือนบ้าน (เจนภพ จบกระบวนวรรณ, สัมภาษณ์, มิถุนายน 4, 2565)

อุปลักษณ์ (Metaphor) คือ การเปรียบว่าสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง โดยนำสิ่งสองสิ่งต่างจำพวกกันแต่มีลักษณะเด่นเหมือนกันมาเปรียบเทียบกันเช่นเดียวกับอุปมา มักใช้คำแสดงความเปรียบว่า คือ เป็น เช่น (มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม, 2565) ดังตัวอย่างประโยคเพลง

“ชีวิตลำเค็ญ เหมือนเป็นคนบ้า เมื่อสิ้นบุญยาย กลืนน้ำลายก็ยังคงติดคอ”

(เพลงนักเพลงจำเป็น, อัลบั้ม 3 เก้า 3 ซ้า, 2538)

จากตัวอย่างเพลงนักเพลงจำเป็น พบการใช้อุปลักษณ์ (metaphor) โดยใช้คำว่า “คนบ้า” แทนคนวิกลจริตหรือ ภาวะผิดปกติทางจิตที่มีความผิดปกติของความคิด อารมณ์ พฤติกรรมอย่างมาก จนไม่อยู่ในโลกของความเป็นจริง (เจนภพ จบกระบวนวรรณ, สัมภาษณ์, มิถุนายน 4, 2565)

สัญลักษณ์ (Symbol) คือ การใช้คำแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยไม่กล่าวถึงสิ่งนั้นโดยตรง มักใช้คำที่ได้จากการเปรียบเทียบและการตีความ คำเหล่านี้ถูกใช้มานานจนเป็นที่เข้าใจและรู้จักกันทั่วไป (สมถวิล วิเศษสมบัติ, 2544) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ประพันธ์ต้องการเปรียบเทียบเพื่อสร้างภาพพจน์หรือมิฉะนั้นก็อาจจะอยู่ในภาวะที่กล่าวโดยตรงไม่ได้ เพราะไม่สมควรจึงต้องใช้สัญลักษณ์แทนดังตัวอย่างประโยคเพลง

“อยากจะเป็นนายกชกปี จะเอาน้ำดีไปล้างน้ำเน่าการเมือง จะลงสมัครผู้แทนก็แสนจะเปลือง
ยังต้องคุยโตคุยเชื่องล้วนเรื่องโกหกปกคลุม อยากจะเป็นรัฐมนตรี จะเอาน้ำดีไปล้างคราบดาวสังคม
การเมืองน้ำเน่า คลุกเคล้าเล่นกับโคลนตม”

(เพลงอยากเล่นการเมือง, อัลบั้ม 3 เก้า 3 ซ้า, 2539)

จากบทเพลงอยากเล่นการเมือง ผู้ประพันธ์ใช้คำว่า “น้ำเน่า” เปรียบเป็นสัญลักษณ์ของความสกปรก และน้ำดีเป็นสัญลักษณ์ของความสะอาด ส่วนคำว่า “โคลนตม” เป็นสัญลักษณ์ของสิ่งสกปรก ปฏิเสธ โดยสัญลักษณ์ในตัวอย่างเพลงเกิดจากแนวคิดการบันทึกเหตุการณ์ซึ่ง เจนภพ จบกระบวน-วรรณ เป็นผู้ที่มีองค์ความรู้การใช้ภาษาอย่างมากจากการเป็นนักเขียนมาก่อน จึงสรรคำเพื่อใช้เปรียบเทียบในบทเพลงได้อย่างกลมกลืน (นฤพน พานทอง, สัมภาษณ์, กรกฎาคม 30, 2566)

นามนัย (Metonymy) คือ การใช้คำหรือวลีซึ่งบ่งลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่งแทนอีกสิ่งหนึ่ง คล้ายๆ สัญลักษณ์ แต่ต่างกันตรงที่นามนัยนั้นจะดึงเอาลักษณะบางส่วนของสิ่งหนึ่งมากล่าวให้หมายถึงส่วนทั้งหมด หรือใช้ชื่อส่วนประกอบสำคัญของสิ่งนั้นแทนสิ่งนั้นทั้งหมด และนามนัยมักจะมีคำอื่นประกอบเพื่อนำไปสู่ความหมาย (สมถวิล วิเศษสมบัติ, 2544) ดังตัวอย่างประโยคเพลง

“เจ็บลึกเจ็บล้นสุดทนทานแล้ว ยิ่งกว่าโดนแก้วกริดใจเป็นแผล

(เพลงปิดบัญญัติรัก, อัลบั้มอย่างนี้ต้องโดนใบสั่ง, 2538)

จากตัวอย่างเพลงปิดบัญญัติรัก พบการใช้นามนัย (Metonymy) โดยเปรียบแก้วเป็นอาวุธที่ทำให้เจ็บปวดใจจากความรัก ทำให้มีความรู้สึกถึงอารมณ์เจ็บปวดมาก

ศัพท์จน (Onomatopoeia) คือ การเลียนเสียงต่าง ๆ ที่มีใช้คำพูดไว้ในบทประพันธ์ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกว่าได้ยินเสียงนั้น ๆ ตามเนื้อความในเรื่องไปด้วย (มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม, 2565) ดังตัวอย่างประโยคเพลง

“อย่างนี้ต้องโดนฟ้าผ่าน้ำตาต้องหยดตึง ๆ มันเป็นอย่างเงี้ยะจริง ๆ ผู้หญิงเหมือนลิงปากหวาน”

(เพลงอย่างนี้ต้องโดนใบสั่ง, อัลบั้มอย่างนี้ต้องโดนใบสั่ง, 2538)

จากตัวอย่างเพลงข้างต้นเป็นการเลียนเสียงธรรมชาติที่ปรากฏ ได้แก่ ตึง ๆ เป็นการเลียนเสียงน้ำหยด ซึ่งการประพันธ์เพลงโดยการใช้การเลียนเสียงจะทำให้บทเพลงมีความน่าสนใจ โดยเฉพาะเมื่อวรรณกรรมเพลงได้ถูกผสมผสานกับดนตรี (ณัฐพล ตีคำ, สัมภาษณ์, สิงหาคม 5, 2566)

บุคลาธิษฐาน (Personification) หรือ บุคคลวัต บุคคลสมมติ คือ การกล่าวถึงสิ่งต่างๆ ที่ไม่มีชีวิต ไม่มีความคิด ไม่มีวิญญาณ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ อีลุ ปูน หรือสิ่งมีชีวิตที่ไม่ใช่มนุษย์ เช่น ต้นไม้ สัตว์ โดย

ให้สิ่งต่างๆ เหล่านี้ แสดงกิริยาอาการและความรู้สึกได้เหมือนมนุษย์ ให้มีคุณลักษณะต่างเหมือนสิ่งมีชีวิต (มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม, 2565) ดังตัวอย่างประโยคเพลง

“เงินทองเท่าไรพอก็ไม่ต้องการ วอนท่านยมบาลโปรดสงสารผมด้วย”

(เพลงโป๊ะล่อม, อัลบั้มเทปสนามหญ้าชุดที่ 2 ลูกทุ่งแข่งทอง, 2540)

จากตัวอย่างบทเพลงโป๊ะล่อม พบว่าผู้ประพันธ์ใช้บุคคลาธิษฐาน (Personification) คำว่า “ท่านยมบาล” ในการสื่อถึงการอ้อนวอน การอธิษฐาน ให้ช่วยคลี่คลายอุบัติเหตุในครั้งนี้

อภิปรายผลการวิจัย

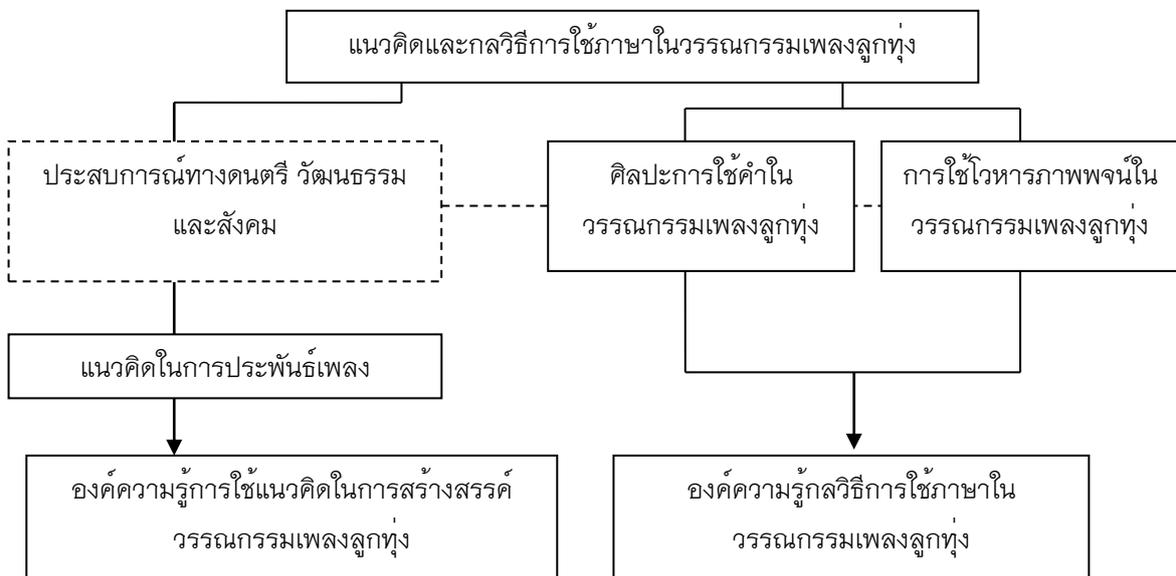
ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า แนวคิดการประพันธ์เพลงของ เจนภพ จบกระบวนวรรณ จำนวน 13 บทเพลงที่ประพันธ์และขับร้องเองระหว่างปี พ.ศ. 2538–2540 พบว่ามี 4 แนวคิดที่ใช้ในการประพันธ์ ได้แก่ แนวคิดด้านความรัก แนวคิดด้านสังคม แนวคิดการบันทึกเหตุการณ์ และแนวคิดการนำเสนอตัวตน ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์แนวคิดนี้ มาจาก 3 ปัจจัย ได้แก่ ประสบการณ์ทางดนตรี วัฒนธรรม และสังคม จึงเป็นที่มาของการสร้างวรรณกรรมเพลง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ถาวร วัฒนบุญญา (2552) ที่ได้ศึกษา “เพลงพูดของเพลิน พรหมแดน” ผลการวิจัยพบว่า ผู้ประพันธ์เพลงลูกทุ่งมักจะใช้เรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงในสังคมไทยมาร้อยเรียงเป็นบทเพลง และสอดคล้องกับแนวคิด เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ (2533) ที่อธิบายว่าเพลงลูกทุ่งทำหน้าที่ในการบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น สะท้อนความเป็นไปในสังคม ความคิด ทำให้ผู้วิจัยใช้แนวทางการวิจัยนี้มาเป็นส่วนหนึ่งของการสื่อความหมายและการสะท้อนแนวคิดของผู้ประพันธ์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า บทเพลงลูกทุ่งของ เจนภพ จบกระบวนวรรณ มีกลวิธีการใช้ภาษา ได้แก่ ศิลปะการใช้คำ ซึ่งเป็นการสร้างจินตภาพให้ผู้ฟังมีอารมณ์ร่วมในบทเพลง ประกอบไปด้วย การใช้คำซ้อนเพื่อสร้างสีสันในบทเพลง เป็นการซ้อนคำ 2 คำ หรือ 4 คำ เพื่อให้เกิดความหมาย การใช้คำซ้ำเพื่อเน้นย้ำความความหมายของเพลงให้หนักแน่นมากขึ้น และการใช้คำเชิงถาม ให้เป็นประโยคเชิงถามแต่เจตนาที่แท้จริงไม่ได้ถาม เพราะไม่ต้องการคำตอบ แต่ต้องการเน้นให้ข้อความมีน้ำหนัก ดึงดูดความสนใจ และให้ผู้ฟังติดตาม รวมถึงศิลปะการใช้ภาพพจน์ เพื่อสร้างภาพในจินตภาพของผู้ฟังที่มีความสำคัญ โดยการจัดลำดับคำพูดและใช้คำศัพท์ที่น่าสนใจ เช่น อุปมา อุปลักษณ์ บุคคลวัต และสัทพจน์ (การเลียนเสียง) เพื่อเพิ่มความพิเศษให้กับข้อความที่เราต้องการสื่อให้ผู้ฟังเห็นภาพที่ชัดเจนในจิตใจได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ (2533) ที่อธิบายว่าเพลงลูกทุ่งมีเพียงภาษาถ้อยคำ การบรรยายให้เกิดภาพพจน์ บางเพลงมีสำนวนโวหารที่สละสลวย เพื่อให้ฟังแล้วเข้าใจง่าย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรทิพย์ ฉายาก็ และ จันทนา แก้ววิเชียร (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์แนวคิดและศิลปะการใช้ภาษาในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งที่แต่งโดยสลา คุณวุฒิ พบว่าวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งมีกลวิธีการใช้ภาษา ประกอบไปด้วยศิลปะ

การใช้คำ การใช้ภาพพจน์ ทำให้บทเพลงที่แต่งโดย สลา คุณวุฒิ ได้รับความนิยมอย่างมาก แสดงให้เห็นว่ากล-วิธีการใช้ภาษามีความสำคัญต่อวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในเรื่องแนวคิดและกลวิธีการใช้ภาษาในบทเพลงลูกทุ่งของ เจนภพ จบกระบวนวรรณ ผู้ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นปูชนียบุคคลด้านเพลงลูกทุ่งของไทย ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มียานวิจัยที่ได้ศึกษาแนวคิดและกลวิธีการใช้ภาษาจากผลงานเพลงของเจนภพ เพื่อถอดวิธีคิดและการสร้างสรรค์ศิลปะการใช้ภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ ผู้วิจัยมองเห็นว่าสิ่งนี้คือองค์ความรู้ใหม่ที่จะต้องอนุรักษ์ไว้ให้กับคนรุ่นหลังได้ศึกษาเพลงลูกทุ่งต่อไป โดยมีรายละเอียดกระบวนการองค์ความรู้ใหม่ ดังแผนภาพ

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

องค์ความรู้ในเรื่องแนวคิดการสร้างสรรคบทเพลงลูกทุ่งของเจนภพ จบกระบวนวรรณ แสดงให้เห็นว่าการใช้แนวคิดนี้ต้องอาศัยเรื่องของประสบการณ์ทางดนตรี วัฒนธรรม และสังคม ผนวกกับความสามารถเรื่องภาษาและประสบการณ์ทางดนตรี เพื่อถ่ายทอดออกมาในบทเพลง

องค์ความรู้ในเรื่องกลวิธีการใช้ภาษามีกลวิธีที่หลากหลายซึ่ง เจนภพ จบกระบวนวรรณ ได้ใช้ศิลปะการเล่นคำเพื่อเป็นการย้ำถึงข้อความในบทเพลง และการเล่นคำสร้างสีสันจากคำซ้อน และให้ผู้ฟังเกิดความติดตามจากการเล่นคำเชิงถาม รวมถึงการสร้างจินตภาพในบทเพลงโดยเจนภพ จบกระบวนวรรณ ได้อาศัยเรื่องของการใช้โวหารภาพพจน์เพื่อให้บทเพลงสมบูรณ์แบบมีเอกลักษณ์ตามแบบการประพันธ์ของตน

สรุป

แนวคิดและกลวิธีการใช้ภาษาในวรรณกรรมเพลงสามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งเพลงลูกทุ่งและเพลงไทยสากล รวมถึงวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ โดยเฉพาะบทเพลงลูกทุ่งที่ต้องมีการใช้คำสละสลวย มีลูกเล่น เพื่อสร้างสีสันให้กับบทเพลง เนื่องจากเพลงลูกทุ่งมีพื้นฐานมาจากเพลงพื้นบ้าน จากการศึกษาแนวคิดและกลวิธีการใช้ภาษาในบทเพลงลูกทุ่งของเจนภพ จบกระบวนวรรณนั้น แสดงให้เห็นว่าแนวคิดการประพันธ์เพลงเกิดจากประสบการณ์ที่ผู้ประพันธ์ได้เข้าไปมีส่วนร่วมจนทำให้เกิดการกลั่นแนวคิดออกมาผ่านวรรณกรรมเพลง โดยใช้กลวิธีการทางภาษาซึ่งมีความสำคัญในกระบวนการสื่อความหมาย โดยเฉพาะการนำกลุ่มคำมาเล่นคำในบทเพลงหรือการสร้างมิติให้บทเพลงผ่านการใช้โวหารภาพพจน์ และการศึกษาคำวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า เจนภพ จบกระบวนวรรณ ให้ความสำคัญกับการใช้ภาษาไทยมาก เพราะภาษาคือกระบวนการสื่อความหมายที่สำคัญต่อการสร้างวรรณกรรมเพลง โดยเฉพาะเพลงลูกทุ่งที่ทำหน้าที่การบันเทิงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมรวมถึงวัฒนธรรม และเพลงลูกทุ่งต้องมีภาษาที่เข้าใจง่าย สามารถเข้าถึงผู้ฟังให้เกิดความคล้อยตามได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ข้อค้นพบในเรื่องของแนวคิดที่เกิดจากการสังสมประสบการณ์ของผู้ประพันธ์ และกลวิธีการใช้ภาษาในวรรณกรรมเพลง เป็นกลวิธีที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการประพันธ์เพลงรวมถึงวรรณกรรมด้านอื่น ๆ โดยสามารถนำแนวคิดและกลวิธีการใช้ภาษาที่ค้นพบไปประยุกต์ใช้สำหรับวรรณกรรมด้านอื่น ๆ ได้ เช่น นวนิยาย บทกวี วรรณกรรมเพลงของผู้ประพันธ์ท่านอื่น ๆ โดยควรให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบของการใช้ศิลปะการเล่นคำ ได้แก่ คำซ้ำ คำซ้อน คำเชิงถาม เพื่อสร้างสีสันและเป็นการเน้นย้ำข้อความให้หนักแน่น และการใช้โวหารภาพพจน์ เพื่อให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพ เนื่องจากบทเพลงมีน้ำหนักของดนตรี การสื่ออารมณ์ทางภาษาและการใช้คำจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาแนวคิดและกลวิธีการใช้ภาษาในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ เจนภพ จบกระบวนวรรณ ที่ประพันธ์และขับร้องเองระหว่างปี พ.ศ. 2538-2540 จำนวน 13 บทเพลง ทำให้เกิดองค์ความรู้เรื่องแนวคิดการประพันธ์เพลงที่เกิดจากประสบการณ์ด้านดนตรี วัฒนธรรม และสังคม เป็นสิ่งสำคัญในการศึกษาแนวคิดของผู้ประพันธ์ว่ามีที่มาของแนวคิดอย่างไร โดยสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการศึกษาแนวคิดของผู้ประพันธ์ท่านอื่น ๆ ได้ และแนวคิดดังกล่าวได้สะท้อนผ่านวรรณกรรมเพลงออกมาหลากหลายรูปแบบ ผ่านกลวิธีการใช้ภาษาหลากหลาย เพื่อให้วรรณกรรมเพลงมีลูกเล่นเข้าถึงผู้ฟังได้ง่าย และเกิดจินตภาพแก่ผู้ฟัง สำหรับประเด็นในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยเห็นว่าควรศึกษาประเด็นอื่น ๆ ได้แก่ 1) ศึกษาแนวคิดและกลวิธีการใช้ภาษาในวรรณกรรมเพลงของผู้ประพันธ์ท่านอื่น ๆ 2) ศึกษาวรรณกรรมเพลงของ เจนภพ จบกระบวนวรรณ ที่ประพันธ์ให้กับศิลปินท่านอื่น ๆ หลังปี พ.ศ. 2540

เอกสารอ้างอิง

- กนิษฐา บันดา, จิราพร ภูวรัตนาวิวิธ, และ ประภัสสร ห่อทอง. (2566, 15 มีนาคม). กลวิธีการใช้ภาษาในบทเพลงของกระต่าย พรรณนิภา. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 3, มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, กำแพงเพชร*. สืบค้นจาก <https://research.kpru.ac.th/research2/pages/filere/1680071620.pdf>
- กุสุมา ภูใหญ่. (2556, 17 กุมภาพันธ์). *กระบวนการสร้างอัตลักษณ์: มุมมองจิตวิเคราะห์และสังคมศาสตร์*. สืบค้นจาก https://kusumakooyai.blogspot.com/2013/04/blog-post_5.html
- จอห์น นพดล วคินสุนทร. (2556). *มายาคติ (Myth) และในแบบหลังโครงสร้างสัญวิทยา*. สืบค้นจาก <http://johnnopadon.blogspot.com/2015/10/roland-barthes-myth-poststructural.html>
- เจนภพ จบกระบวนวรรณ. (2550). *เพลงลูกทุ่ง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานอุทยานการเรียนรู้.
- เจนภพ จบกระบวนวรรณ. (2565). นักจดหมายเหตุและนักวิชาการเพลงไทยลูกทุ่ง. *สัมภาษณ์*, 4 มิถุนายน.
- ณัฐพล ดีคำ. (2566). อาจารย์ประจำคณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี. *สัมภาษณ์*, 5 สิงหาคม.
- ธงรบ ชุนสงคราม. (2556). แนวคิดการเรียบเรียงเสียงประสานเพลงไทยลูกทุ่งของศิลปินแห่งชาติ ประยงค์ ชื่นเย็น. *รมยสาร*, 11(2), 42–54. สืบค้นจาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/RDIBRU/article/view/130396>
- ธีรบุญย์ มิตรมโนชัย. (2563). *องค์ความรู้: เพลงไทยในยุคสมัยอดีต เรื่อง ต้นกำเนิดเพลงลูกทุ่งของไทย*. หอสมุดแห่งชาติรัชมิ่งคลาภิเษก เชียงใหม่. สืบค้นจาก <https://www.finearts.go.th/chiangmai/library/view/41863-องค์ความรู้---เพลงไทยในยุคสมัยอดีต-เรื่อง-ต้นกำเนิดเพลงลูกทุ่งของไทย>
- นฤพน พานทอง. (2566). นักประพันธ์เพลงไทยลูกทุ่ง. *สัมภาษณ์*, 30 กรกฎาคม.
- เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. (2533, 31 สิงหาคม). *จับไม้ไผ่ชนนิก : ลักษณะสำคัญของเพลงลูกทุ่ง 2*. สืบค้นจาก <https://archives.museumsiam.org/index.php/exh-tmp-04-03-010>
- ปรมาภรณ์ สิมป์เลิศเสถียร. (2538). *รอยกรองของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์: วัจนลีลากับความคิดของกวี (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต)*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรทิพย์ ฉายกั และ จันทนา แก้ววิเชียร. (2561). วิเคราะห์แนวคิดและศิลปะการใช้ภาษาในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งที่แต่งโดย สลา คุณวุฒิ. *วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร*, 20(1), 87–96. สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/jpcru/article/view/182025/128952>

มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม. (2565, 24 พฤษภาคม). *ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง ศิลปะการประพันธ์*. สืบค้นจาก <https://ditv.ac.th/utis/files/download/122652>

เมทินี วงศ์ธราวัฒน์. (2560, 7–8 ธันวาคม). เพลง: วรรณกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 14, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน, นครปฐม*. สืบค้นจาก https://kukr.lib.ku.ac.th/kukr_es/KPS_FLAS/search_detail/download_digital_file/20002743/127841

สมถวิล วิเศษสมบัติ. (2544). *สอบภาษาไทยง่ายนิดเดียว*. กรุงเทพฯ: อักษรไทย.

สุนันท์ ภักฐานนท์. (2558). การเล่นคำ: สุนทรียภาพในบทเพลงของศรีสวัสดิ์ พิจิตรวรการ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*, 35(4), 180–193. สืบค้นจาก https://utcc2.utcc.ac.th/utccjournal/354/180_193.pdf

Sternberg, R. J. (1986). A triangular theory of love. *Psychological Review*, 93(2), 119–135.

Retrieved from http://pzacad.pitzer.edu/~dmoore/1986_sternberg_trianglelove_psyrev.pdf